

Stichting Mikwe Zaltbommel
Minnebroederstraat 2
5301 AZ Zaltbommel
www.mikwe.nl

Secretariaat / postadres
Kloosterwiel 55
5301 WH Zaltbommel
e: aart.vos@upcmail.nl

Penningmeester
Schoolstraat 13
5301 NV Zaltbommel

Bankrelatie
Rabobank Bommelerwaard,
IBAN: NL 48RABO0145296946

Stichting Mikwe Zaltbommel
een Joodse erfenis

Opening nieuw seizoen 2015

Een gloednieuw seizoen van Het Mikwe gaat weer van start en de agenda is al aardig gevuld!

Zo zal dit voorjaar in het kader van 70 jaar bevrijding het gemengd koor KZM-Belcanto in samenwerking met Het Mikwe het Requiem van Mozart uitvoeren. Ook neemt de Stichting Mikwe deel aan verschillende activiteiten van het 4-5 mei comité. Over deze activiteiten volgt nog nadere informatie. Verder verzorgt historicus Aart Vos weer twee historische stadswandelingen met nadruk op de Joodse geschiedenis die Zaltbommel rijk is.

Vanaf 2 mei opent Het Mikwe weer wekelijks op zaterdag én de eerste zondag van de maand van 13.30 – 17.00 uur haar deuren. Ook kunt u Het Mikwe ook bezichtigen tijdens de BKR en Kunst,Kiezel&Klei! De toegang is gratis, wel staat er een collectebus waar u een gift in kunt doen. U bent van harte welkom!

Uitnodiging:

70 jaar bevrijding - Requiem van Mozart

De woorden 'Opdat wij niet vergeten' staan gegraveerd in het herdenkingsmonument bij de Joodse Begraafplaats in Zaltbommel. De vele Joodse inwoners van de Bommelerwaard die weggevoerd en vermoord zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog mogen nooit vergeten worden.

Daarom zal dit voorjaar in het kader van 70 jaar bevrijding het gemengd koor KZM-Belcanto in samenwerking met Het Mikwe het Requiem van Mozart uitvoeren.

Het Koninklijk Zaltbommels Mannenkoor werd in 1885 opgericht en heeft dus een historie van meer dan 125 jaar. In 1936 werd de eerste uitvoering van de Mat

thäus Passion gegeven samen met het in 1887 opgerichte dameskoor Excelsior, waarmee in de loop der jaren vaak werd samengewerkt. Er vonden uitvoeringen plaats van grote werken als "De Jaargetijden" en "De Schepping" van Joseph Haydn en "De Messias" van Handel. Befaamde solisten namen daaraan deel zoals de sopranen Mia Pel-

tenburg en Annette de la Bye, de alten Jo Immink en Aafje Heynis, bariton Joseph Orelia, tenor Louis van Tulder en bas Hermann Scheij.

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog werden naast concerten ook opera's uitgevoerd, zoals Verdi's Ernani. In de jaren negentig werd het dameskoor Excelsior in het koor opgenomen.

Tijdens deze bijeenkomst worden twee Joodse leden van het Koninklijk Zaltbommels Mannenkoor herdacht die in de oorlog vermoord zijn. Louis Joosten en Mozes van Straten moesten in november 1941 hun lidmaatschap noodgedwongen opzeggen. Toen de oorlog uitbrak, waren zij al meer dan twintig jaar lid van het koor.

Zaterdag 18 april, De Sint-Maartenskerk te Zaltbommel

Aanvang: 20.00 uur

Toegang: gratis

www.kzm-belcanto.nl

Historische Stadswandeling

Op 30 april en op 7 mei wandelt Aart Vos met u door het Joodse verleden. De route brengt u langs de oude joodse begraafplaatsen, enkele Stolpersteine en de wandeling wordt afgerond met een bezoek aan Het Mikwe. De groep kan niet groter zijn dan 15 personen. Wees er dus snel bij! Stuur een e-mail naar aart.vos@upcmail.nl of bel 0418-515278.

Start: 19.00 uur, verzamelen bij het Mikwe gebouw

Einde: ca. 21.00 uur

Kosten: € 2,50 p.p.

Rabo Clubkas Campagne

Rabobank Bommelerwaard draagt de lokale samenleving een warm hart toe en stelt leden van verenigingen of stichtingen in staat om een geldbedrag te genereren voor hun goede doel d.m.v. het uitbrengen van een stem. Ook dit jaar gaat deze actie weer van start en wordt het aanzienlijke bedrag van € 50.000 beschikbaar gesteld voor de Rabo Clubkas Campagne. Dit bedrag wordt naar rato van het aantal stemmen verdeeld over de verenigingen en stichtingen. De waarde van een stem is afhankelijk van het aantal uitgebrachte stemmen.

Koninklijk Zaltbommels
Mannenkoor 1928

Uw stem is dus geld waard!

Als lid van de Rabobank ontvangt u voor deze actie op 14 april a.s. de stemkaarten per post. U kunt stemmen tot en met 30 april. Het bestuur van Stichting Mikwe Zaltbommel stelt het zeer prijs als u als lid van de Rabobank één of meerdere stemmen (max. 2) op Het Mikwe zou willen uitbrengen.

U helpt ons daar mee verder! Bij voorbaat onze hartelijke dank.

Gevluchte kinderen

Voor joden in Duitsland werd het na 1933 steeds moeilijker. De voorloper van het Brabants Dagblad - het Noord Brabants Dagblad - stuurde in dat jaar Niek de Rooij naar Duitsland. Hij moest verslag doen van de toestand. 'Niks aan de hand', schreef Niek in drie lange afleveringen. Vooral in het Rijnland leefden de mensen er vrolijk op los. Onderdrukking? Benauwde momenten? Alleen mensen die wat op hun kerfstok hadden konden hun terechtte straf verwachten.

Een journalist met oogkleppen. Zo werden Nederlanders - in een TV en min of meer radieloos tijdperk - voorgelicht.

In werkelijkheid werden in het land van onze Oostburen joden gemolesteerd, gediscrimineerd, ontslagen en raakten aan de belasting. Je kon weg. Naar het buitenland, maar dan moest je alles achterlaten. In 1938 bereikte de discriminatie zijn grimmigste vorm: de vervolging. In de nacht van 9 op 10 november vond de pogrom plaats die de geschiedenis inging als de Kristallnacht: de daarop volgende dag waren de straten bezaaid met glas van ingeslagen ruiten. Bij deze door de Duitse overheid geregelde misdaad vielen doden en talloze gewonden onder de Duitse joden. Synagogen gingen

in vlammen op en onschuldigen belandden in kampen en gevangenis.

Dat laatste overkwam ook een jongetje van 8 jaar: Kurt Falkenstein. Hij belandde in een gevangenis omdat hij een joods jongetje was. Met zijn ouders en twee zusjes woonde hij in Stadtlohn, 20 km van Winterswijk. In de Kristallnacht gingen de inwoners van het stadje tekeer tegen hun grote en kleine medeburgers en staken de synagoge in brand. Toen de storm was geluwd stuurden zijn ouders hun drie kinderen naar Nederland. Via een aantal opvangkampen kwamen Kurt en zijn zusje Hedwig in Zaltbommel. Kurt vond onderdak bij de joodse familie Joosten in de Boschstraat, zijn zusje Hedwig een paar huizen verderop in het gezin van Anna Kahn. Zijn andere zusje, Julia, verbleef in Amsterdam.

Links: Julia Falkenstein
Rechts: Hedwig Falkenstein

Kurt en zijn verhalen en herinneringen overleefden uiteindelijk de oorlog op een onderduikadres in Haaksbergen. Zijn vader en moeder en zusjes Hedwig en Julia hebben de oorlog niet overleefd.

Het verhaal van Kurt Falkenstein en zijn familie is schrijnend en indrukwekkend. Maar er waren veel meer kinderen zoals Kurt. Ilse vond ook na omzwervingen een tijdje rust in Zaltbommel. Zij woonde bij het gezin Hes in de Waterstraat. Miriam Keesing deed onderzoek naar de gevluchte kinderen uit Duitsland en Oostenrijk, om ook hen een stem te geven. Ze richtte een website op voor Duitse Oorlogskinderen In Nederland: www.dokin.nl

U kunt hier ook informatie vinden over Ilse Rose. Ilse vond ook na omzwervingen een tijdje rust in Zaltbommel en woonde bij het gezin Hes in de Waterstraat. Ilse Rose is omgekomen in het ghetto van Waschau.

Vrijwilligers

Op de eerste plaats willen wij graag al onze vrijwilligers hartelijk bedanken. Uiteindelijk kunnen wij ons museum open stellen dankzij uw inzet!

Begin april wordt u het rooster voor de komende maanden toegestuurd. Als de betreffende datum u niet uitkomt, wordt u verzocht om zelf met medevrijwilligers te ruilen.

Komt u er dan nog niet uit? Neem dan contact op met Johanna Butter: 0418-510882

Digitale Nieuwsbrief

Het is mogelijk de Mikwe Nieuwsbrief per e-mail te ontvangen. Dit werkt voor ons niet alleen kostenbesparend, maar heeft ook als groot voordeel dat wij u sneller op de hoogte kunnen brengen van de activiteiten rondom Het Mikwe.

Als u de Nieuwsbrief in het vervolg digitaal wenst te ontvangen, stuurt u alstublieft een e-mail naar: mikwezaltbommel@live.nl

Donaties

De Stichting Mikwe dankt alle donateurs voor alle financiële steun die het tot nu toe heeft mogen ontvangen. Vele projecten zijn hiermee mogelijk geworden.

Het Mikwe heeft deze steun nog steeds hard nodig. Met de donaties en vrijwillige bijdragen houden we Het Mikwe niet alleen open, maar kunnen we ook verbeteringen aanbrengen en onze activiteiten uitbreiden.

U kunt uw bijdrage op onze rekening bij de Rabobank Zaltbommel storten, [NL 48RABO0145296946](https://www.rabobank.nl/nl/48RABO0145296946), t.n.v. Stichting Mikwe Zaltbommel.

Namens het bestuur alvast onze hartelijke dank,

Hen Meesterman
Johanna Butter
Aart Vos
Alet Sterrenburg